

Димка МИТЕВА

МИЛЕ ТОМИЌ: ЈАЗИКОТ ВО ЛИТЕРАТУРНИТЕ
ДЕЛА НА БЛАЖЕ КОНЕСКИ
(Статистичка анализа, Скопје 1977)

Во сп.: „Македонски јазик“
Година XXVIII (1977), Скопје 1977, с.
239–241.

Неодамна во рамките на едицијата „Посебни изданија“ на Институтот за македонски јазик „Крсте Мисирков“ од Скопје излезе од печат десеттата книга под наслов „Јазикот во литературните дела на Блаже Конески“ од Миле Томиќ.

Во овој труд на статистичка анализа е подложен лингвистичкиот материјал ексцерпиран од книгите *Поезија* и *Лозје*, објавени во изданието: Блаже Конески, Избрани дела во седум книги, Култура, Скопје 1967.

Работата што ја разгледуваме опфаќа 296 страници и содржи три основни поглавја: Увод (стр. 7–14), Општи забелешки (стр. 15–38) и Зборовните групи и нивните форми (стр. 39–294).

Во првото поглавје *Увод* Миле Томиќ ги изнесува теоретските принципи на својата работа. Истовремено овдека се истакнува основната цел што ја следи авторот, како и методот што го применува во статистичката анализа.

Овој труд на Миле Томиќ е од областа на лингвистичката статистика. Квантитативната анализа, одбележува авторот, иако е нова метода во лингвистиката, наоѓа широка примена во сите делови на јазикот. Во последно време, покрај теоретските работи, библиографии, прирачници и сл. од областа на лингвистичката статистика, сè почесто се јавуваат поголеми лингвистички студии, меѓу кои посебно место имаат оние во кои се анализира честотата на лексичките единици, текстуалните форми, нивната дистрибуција и употреба во

јазикот на одделни книжевни дела. За значењето, констатациите и изводите што произлегуваат од една ваква анализа, сметаме дека најдобри информации дава авторот во уводниот збор, каде што вели дека статистичката анализа „дава можност точно да се определи бројот на употребените зборови од еден писател и строго да се прецизира колку пати е употребен секој збор... да се запознаат сите граматички форми, сите варијанти (фонетски, лексички, дијалектни), сите дијалектизми, неологизми, означувајќи го и бројот на нивното појавување во рамките на анализираното дело... Проширувајќи го ваквото истражување, можеме да добиеме и податоци за етимолошката структура на употребената лексика од страна на еден писател“ (9) „...да го дознаеме значењето (или значењата) со кое (или со кои) се употребува еден збор.“ (10).

Што се однесува до определбата на Миле Томиќ за квантитативна анализа токму на јазикот на уметничкото творештво на Блаже Конески, тоа секако произлегува од местото што го зазема тој во повоената македонска литература, а и во развојот на македонскиот литературен јазик. И не само тоа. „Тој – како што вели Миле Томиќ – ни е премногу близок од временска гледна точка, за да можеме уште од сега да го определиме местото што му припаѓа во културата на неговиот народ.“

Откако ќе ги истакне теоретските поставки и методолошките прашања, Миле Томиќ, меѓу другото, ќе нè воведе во поимите со кои оперира понатаму низ книгата. Под поимот „збор“ тој подразбира „сегмент од реченица или фраза што се среќава меѓу две паузи.“ Зборовите ги разгледува од три аспекти: како лексички единици, како текстуални зборови (зборови-текст) и како форми. Приведувајќи ги лексичките единици во јазикот на Блаже Конески, тој во одделни графи ни дава истовремено податоци за сите форми во кои тие се јавуваат во него.

Врз основа на фреквенцијата на зборовите се определува рангот на секоја лексичка единица. Во трудот Миле Томиќ ги употребува и термините: *ајсолуџна фреквенција*

(збирот на зборови-текст во кои се среќава една лексичка единица) и *реалитивна фреквенција* (односот помеѓу збирот на зборовите-текст во коишто се среќава една лексичка единица и збирот на сите зборови посведочени во анализираните книжевни дела) изразена во проценти.

Миле Томиќ при обработката на јазичниот материјал ги изделува лексичките единици, текстуалните зборови и облиците што се јавуваат само во поетскиот јазик од оние само во прозниот, а посебно се дадени оние што се јавуваат заеднички и во поетскиот и во прозниот јазик, како и оние што се среќаваат надвор од нив.

И покрај сета грижа за што поточно цифрено претставување, авторот смета дека цифрите сепак не треба да се земаат како апсолутни вредности, зашто не е исклучено, во одделни пресметувања, да не се добиени прецизни резултати. Треба да се има предвид еден *коэффициент на грешки*, кој од друга страна пак не влијае на содржината на заклучоците до кои Миле Томиќ дошол, откако по неколку пати ги проверил сите цифри дадени во овој труд.

Второто поглавје *Општи забелешки* содржи 10 табеларни прегледи, во кои, како што кажува и самиот наслов на книгата, јазичниот материјал е интерпретиран статистички. Податоците добиени во врска со односот помеѓу лексичките единици, текстуалните зборови и облиците се покажани во првите четири табели. Резултатите од пресметувањата во овие табели се резимирани во почетокот на ова поглавје. Петтиот табеларен преглед го покажува меѓусебниот однос на апсолутната фреквенција, рангот и релативната фреквенција во книжевните дела на Блаже Конески, опфаќајќи ги само општите именки. Шестиот веќе го покажува односот меѓу ранговите и апсолутната фреквенција, од една страна, и односот меѓу бројот на заглавните единици на зборовите-текст изразен во цифри и проценти. Во седмата табела се дадени истите односи како и во претходниот табеларен преглед само со таа разлика што овдека предмет на разгледување се сопствените именки. Во понатамошното излагање авторот дава уште три табели, од кои едната ги содржи само најфреквен-

тните 100 лексички единици од поезијата, другата најфреквентите 100 лексички единици во прозата, а во третата (10) се задржува на анализата на членските форми што се среќаваат во поезијата и прозата, заедно за општите и сопствените именки. По секој табеларен преглед следуваат заклучоци изведени од конкретната анализа.

Третото поглавје *Зборовниите групи и нивниите форми* е поделено на неколку раздели и тоа: Именка (42–48), Замена (48–57), Придавка (57–61), Броеви (62–64), Глагол (65–78), Прилог (78–82), Предлози (83), Сврзници (84), Извици (85–86), Частици (86–87) и Изрази (87).

Пред да премине на одделно разгледување на зборовните групи и нивните форми авторот накусо нè запознава со резултатите од статистичката анализа на именките, заменките, придавките, броевите, глаголите, прилозите, предлозите, сврзниците, честиците, извиците и изразите регистрирани во литературните дела на Блаже Конески. Синтетизираните податоци ги приложува во табелата број 11, во која истовремено го дава и односот на зборовните групи и формите во врска со нивната честота во поезијата и во прозата, посебно и заеднички.

Оваа статија содржи уште 8 табеларни прегледи. Во дванаесеттиот табеларен преглед Миле Томиќ се задржува на општите именки и ја интерпретира нивната дистрибуција според иницијалната буква, прикажувајќи ги притоа нивните потврдувања како лексички единици, како текстуални зборови и како форми (во поезијата и во прозата). Во тринаесеттиот ја дава дистрибуцијата на придавките, а во четринаесеттиот распределбата на глаголите исто онака како и кај именките во табелата број 12. Табелата број 15 ги опфаќа прилозите по оделни групи и ги изнесува статистичките податоци за нив. Шеснаесеттата табела зазема најмногу простор во книгата (88–238). Во неа јазичниот материјал е разложен на лексички единици (1–6751), од кои секоја посебно носи информации за апсолутната и релативната фреквенција (во проценти) во однос на бројот на зборовните групи и фор-

мите. Таа претставува абецеден индекс на општите именки. Покрај граматичките карактеристики во посебна графа е внесен и рангот на зборовите, кој е обратно пропорционален на фреквенцијата. Вака прикажаниот лексички фонд на зборови употребени од Блаже Конески открива нови перспективи за пристап и изучување на неговиот поетски и прозен јазик. Податоците за сопствените именки, распределени на ист начин како и општите именки, се вклучени во табелата број 17 (239–242). Овде се опфатени вкупно 153 лексички единици. Во табеларниот преглед број 18 (243–392) јазичниот материјал од табелата број 16 е распределен според рангот, а дадени се и пресметувањата за нивната апсолутна и релативна фреквенција. Бројот на лексичките единици изнесува 2.235 распределени во 141 ранг. Во табелата број деветнаесет (293–294) сопствените именки се дадени исто така според рангот што го заземаат во двете анализирани дела.

Секако, на крајот треба да се истакнат усилбите на авторот да ја снабди книгата со повеќе табеларни прегледи за да може во понатамошни изучувања да се користи целокупната јазична материја изложена во неа.

На последните страници од книгата се поместени библиографските податоци за најчесто ползуваната литература, во која посебно место имаат трудовите на романските, француските и југословенските автори посветени на одделни прашања од поширока лингвистичка проблематика, а посебно од областа на лингвистичката статистика.

Во целина, погледнато, Миле Томиќ успеал, применувајќи го статистичкиот метод, да дојде до најразлични резултати не само од квантитативна туку и од квалитативна природа, до определени заклучоци за убавиот и богат книжевен израз на Блаже Конески. Тие се главно интерпретирани уште во почетокот на книгата, во поглавјето *Општи забелешки*, во кое се кажува, на пример, дека во двете книги *Поезија* и *Лозје* се употребени 6.904 лексички единици (од кои 1.631 отпаѓаат на поезијата, 3.626 на прозата, додека 1.647 се заеднички за поезијата и прозата). Анализираниот лексички

фонд е составен од 54.857 текстуални зборови (од кои 16.944 во поетскиот и 37.913 во прозниот јазик). Сите овие зборови се јавуваат во 11.573 форми од кои 3.198 се потврдени само во поезијата, 6.530 во прозата, а 1.845 форми се јавуваат и во поезијата и во прозата.

Книгата на Томиќ несомнено ќе поттикне кон проучњето и на други страни од јазикот на Блаже Конески и на други наши писатели.